

Friluftspolitisk plan för Östhammars kommun 2023-2025

Antaget av	Kommunfullmäktige
Antaget	2022-12-13 och § 166
Ersätter tidigare version	Nytt styrdokument
Gäller för	Nämnder, sektorer och verksamheter
Dokumentansvarig	Hälsoutvecklare och föreningsutvecklare, sektor samhälle

Innehåll

Inledning.....	2
Friluftsliv i Östhammars kommun	2
Friluftspolitisk plan	4
Åtgärdsplan	6
Lästips	7

Inledning

Tillsammans är vi många inom Östhammars kommun som på olika sätt arbetar för ett attraktivt och tillgängligt friluftsliv. Såväl kommunala verksamheter som lokala och regionala organisationer möjliggör att så många som möjligt kan ta del av naturen och dess effekter för hälsa och välmående. Syftet med friluftsplänen är att främja hälsa och välmående och göra Östhammars kommun till en attraktiv plats att leva och vistas på. Målet är att göra friluftslivet mer tillgängligt för invånare och besökare. Friluftsplänen består av en treårig tidplan med två fokusområden och sju åtgärder. Planen beskriver såväl samverkan som budget och hur uppföljning ska ske. En projektorganisation är tillsatt för att verkställa och stödja arbetet över tid. Eftersom friluftslivet berör fler av kommunens nämnder och verksamheter så behöver vi samordna oss. Med en gemensam plan för arbetet kan vi jobba systematisk mot lokala behov och med rätt saker. Vilket gör att vi kan förvänta oss att uppnå våra mål på ett resurseffektivt sätt och med god effekt för invånare och besökare. Med planen vill vi också skapa förutsättningar för samverkan och samarbeten med såväl lokala som regionala organisationer.

Därför har kultur- och fritidsnämnden beslutat om en friluftspolitisk plan för Östhammars kommun. Planen är framtagen för de nämnder, sektorer och verksamheter inom Östhammars kommun som arbetar för ett attraktivt och tillgängligt friluftsliv, planen antas av kommunfullmäktige.

Förslag till plan har tagits fram genom samverkan mellan kommunens alla sektorer och synpunkter från övriga nämnder, lokala- och regionala organisationer har inhämtats genom en remiss. Remissen skickades till; barn- och utbildningsnämnden, bygg- och miljönämnden, kommunstyrelsen, socialnämnden och kommunala rådet för pensionärer och funktionsnedsatta samt lokala och regionala organisationer inom friluftsliv. Remiss skickades också till samtliga utvecklingsgrupper inom Östhammars kommun. Inkomna synpunkter och yttranden omfattade i många fall förslag till kompletteringar och förtydliganden, som ligger till grund för den här planen. Många synpunkter rörde frågor som kommer att behandlas först efter att planen är antagen, inom ramen för planens prioriterade mål och åtgärder.

Friluftsliv i Östhammars kommun

Friluftslivet i Östhammars kommun ska vara tillgängligt för alla. Att vistas i naturen främjar hälsa och välmående och ett rikt friluftsliv främjar såväl folkhälsa som biologisk mångfald. Ett

rikt och tillgängligt friluftsliv skapar både en attraktiv boendemiljö och attraktiva besöksmål. Vi använder Naturvårdsverkets definition för friluftsliv: ”*Friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling.*” Skärgårds- och kustmiljön är en viktig del av friluftslivet i kommunen och eftersom Östhammars kommun har 400 mil av strandlinjer och mångfald av öar finns det gott om platser för friluftsliv vid både sjö och skog. Inom kommunen finns även flera naturreservat och friluftsbad. I samverkan med Upplandsstiftelsen har kommunen iordningställt sju smultronställen, som är utflyktsmål med höga natur- och kulturvärden. Inom kommunen finns också flera elljusspår och långa vandringsleder som till exempel *Vikingaleden* och *Upplandsleden* som går genom kommunen. Men det finns också ett flertal kortare vandringsleder som *Tätortsnära gröna stråk i Österbybruk* och *stigarna på Raggårön*. För den som inte vill vandra men ändå vara aktiv utomhus finns många lekplatser och allmänna grillplatser, där flera av dem är belagda med vindskydd och eller mullekojor. Dessa platser är viktiga för att boende och besökare ska kunna ta del av naturens hälsofrämjande effekter i sin boende- och vardagsmiljö.

Naturvårdsverket lyfter att det finns olika typer av naturområden som är viktiga för friluftslivet. Under 2021 genomfördes en inventering och en klassificering av dessa naturområden i Östhammars kommun. Följande naturområden identifierades som särskilt viktiga att behålla och att utveckla för friluftslivet i kommunen:

- Bostadsnära lek- och rekreationsområden, som är park och/eller natur för lek- och rekreation som finns inom gångavstånd från bostad, skola, förskola eller äldreboende.
- Tätortsnära natur, som omfattas av natur- och skogsområden inom 3 km från bebyggelse.
- Tätortsnära friluftsområden, vilket innebär större naturområden som är iordningställda för friluftsliv och som finns på gång- och cykelavstånd från bebyggelse.
- Långa leder för vandring, cykling, paddling eller ridning.

Inventeringen visade att Östhammars kommun har gott om tätortsnära friluftsområden och långa leder för vandring. Medan bostadsnära lek- och rekreationsområden samt tätortsnära natur kunde utvecklas. Exempelvis visade inventeringen att Alundas tätortsnära natur hade stor utvecklingspotential.

Statistik från Naturvårdsverket (2021) visar att utövandet av friluftsliv i Sverige ser ungefär likadant ut som tidigare år men att det finns variationer mellan olika grupper i befolkningen. Vissa hinder för utövandet var: tidsbrist, avsaknad av någon att utöva friluftsliv med och brist på lämpliga platser. De tio nationella friluftsmålen handlar om att genomföra åtgärder så att förutsättningarna för friluftslivsutövandet förbättras. Särskilt målet *friluftsliv för god folkhälsa* (mål 9), handlar om att skapa förutsättningar för människor att på lika villkor vistas i naturen.

Vidare beskriver Naturvårdsverket att arbetet för friluftslivet knyter an till såväl de miljömässiga som sociala och ekonomiska delarna i arbetet med Agenda 2030. Östhammars kommuns friluftspolitiska plan kopplar särskilt an till *God hälsa och välbefinnande* (mål 3), *Minskad ojämlikhet* (mål 10), *Hållbara städer och samhällen* (mål 11), *Hållbar konsumtion och produktion* (mål 12) samt *Ekosystem och biologisk mångfald* (mål 15).

Naturvårdsverket lyfter tio mål för det nationella arbetet för friluftslivet, där den här planen omfattar åtta av dessa mål. *Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling* (mål 6) och *Skyddade områden som resurs för friluftslivet* (mål 7) omfattas av andra styrdokument och samverkansstrukturer inom kommunen. Till exempel genom *Destinationsstrategi Roslagen 2030* där planen berörs men inte är drivande.

Nationella mål för friluftslivet

Mål 1 Tillgänglig natur för alla

Mål 2 Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet

Mål 3 Allemansrätten

Mål 4 Tillgång till natur för friluftsliv

Mål 5 Attraktiv tätortsnära natur

Mål 8 Ett rikt friluftsliv i skolan

Mål 9 Friluftsliv för god folkhälsa

Mål 10 God kunskap om friluftslivet.

Friluftspolitisk plan

Friluftsplanen tar utgångspunkt i kommunfullmäktiges mål om *god samhällsutveckling* och *god välfärdsleverans*. Planen knyter an till såväl nationella som regionala och lokala mål för friluftsliv och folkhälsa till exempel genom kommunens antagna *hållbarhetslöften inom ekosystem och biologisk mångfald*. Några exempel på aktiviteter där löften och plan sammanstrålar är: ”arbeta för att säkerställa tätortsnära natur för invånare i alla åldrar – för bostadsområden, skola, förskola och särskilda boenden” och ”ta fram informationsmaterial för att sprida kunskap om biologisk mångfald till besökare i parker och grönområden”.

En projektorganisation är tillsatt på tjänstemannanivå med styrgrupp, referensgrupp och projektledare. *Styrgruppen* består av sektor samhälles sektorchef, verksamhetschefer och enhetschef fritid. Styrgruppen ansvarar för att en projektorganisation finns utsedd och stödjer arbetet med planen (omfattning, innehåll syfte, mål och tidplan). Styrgruppen ska årligen få ta del av uppföljning av planen och dess åtgärder.

Referensgruppen Naturnavet, är ett internt samarbetsforum för naturvård och friluftsliv. I gruppen ingår tjänstepersoner som i sitt dagliga arbete arbetar med naturvård, friluftsliv och besöksnäring samt förvaltning och avtal gällande natur- och friluftsområden. Främst berörs verksamheterna Attraktivitet och Växande inom sektor Samhälle. Gruppen ska bidra med ämneskunskap och kan utgöra plattform för att kommunicera och förankra planen såväl internt som externt. Vid behov kan även andra referensgrupper komma att bildas. Genom dessa kan både lokala och regionala organisationer göras delaktiga inom ramen för åtgärdsplanen. Detta gäller särskilt för punkt 4, 6 och 7 i åtgärdsplanen (sidorna 6-7).

Projektledaren (en tjänsteperson från fritidsenheten, sektor samhälle) ansvarar för att ta fram underlag till såväl styrgrupp som referensgrupp och driver projektet framåt genom att föreslå tidplan och hålla kontakt med styr- och referensgrupp. Projektledaren ska ta fram en

kommunikationsplan och ansvarar för den samlade kommunikationen under framtagandet av planen. Projektledaren ska också ansvara för att åtgärderna i planen sätts i verket och följs upp.

Syfte och mål

Syftet med friluftsplanen är att främja hälsa och välmående och göra Östhammars kommun till en attraktiv plats att leva och vistas på. Målet är att göra friluftslivet mer tillgängligt för invånare och besökare.

Fokusområden för planperioden 2023-2025

Tillgänglig natur för alla (nationellt mål 1)

Tillgänglighet handlar om människors kunskap om att friluftsområden existerar och deras föreställningar om hur tillgängliga områdena är. Det handlar också om att bevara och sköta om naturen och friluftsområden på ett långsiktigt och hållbar sätt. Ur ett rättighetsperspektiv har alla invånare rätt att delta i samhället och samhällsservice och anläggningar avsedda för allmänheten ska vara tillgängliga. Att känna sig välkommen till, lockad och trygg är avgörande för att friluftsområden används och ger den hälsofrämjande effekten.

Ett rikt friluftsliv i skolan (nationellt mål 8)

Sveriges barn och unga ska inom förskolan och skolans verksamhet ha möjlighet att ta del av olika natur- och kulturmiljöer för upplevelser och rekreation. För att skapa goda förutsättningar för friluftsliv i förskola och skola behövs att natur finns i närheten av skolan.

Samverkan

Med samverkan avses den samverkan som sker inom och mellan kommunens sektorer och verksamheter och mellan kommunen och andra organisationer.

Upplandstiftelsen är en etablerad aktör inom natur- och friluftsliv som Östhammars kommun har flera pågående samarbeten med. Länsstyrelsen i Uppsala län är en också en viktig samverkansaktör för Östhammars kommun. Till exempel genom att de medarbetare som arbetar med friluftsuppdraget på Länsstyrelsen agerar bollplank, visar på goda exempel eller delar underlag inför kommande arbete. Arbetet med friluftslivet genomförs också i stor utsträckning av och tillsammans med det lokala föreningslivet. Här sker samarbeten till exempel inom skötsel och genom friluftaktiviteter.

Budget

Åtgärderna i planen bör om möjligt finansieras inom ordinarie verksamhetsram. Vid utökad verksamhet ska kartläggning av medfinansiering göras som inkluderar beräkning av utökad driftbudget. Det kan handla om att söka utvecklingsmedel från exempelvis Naturvårdsverket.

Uppföljning

Friluftsplänen är treårig och följs upp årligen av styrgruppen. Ett nyckeltal är valt för att följa utvecklingen och det är *Sveriges friluftskommun* (Naturvårdsverket). Östhammars kommun hade år 2021 ranking 63 och år 2022 ranking 53 av landets 290 kommuner.

Åtgärdsplanen följs upp kontinuerligt av projektledaren via ordinarie verksamhetsuppföljning i kommunens digitala verktyg *stratsys*.

Åtgärdsplan

Åtgärderna i planen baseras på:

- Inventeringen av natur och friluftsområden från 2021.
- Planens fokusområden.
- Resultat av webbenkät från 2021 om friluftslivet i kommunen. Enkäten riktades till invånare, besökare, företag och civilsamhället i Östhammars kommun.
- Resultat av enkätundersökning riktad till förskola och grundskola, om förutsättningar och utvecklingsbehov för att genomföra friluftsliv inom verksamheterna.

Sju åtgärder identifierades och utgör åtgärdsplanen (se nedan). Ansvarig funktion ska tillsammans med utpekad samverkanspart omsätta åtgärderna till aktiviteter som ryms att genomföra inom planens giltighetstid 2023-2025. Brukare – och intresseorganisationer ska beredas deltagande i inventeringar, utveckling, utformning och anpassningar i arbetet med åtgärdsplanen, särskilt punkt 4, 6 och 7. Skuggade fält är pågående eller avslutade processer. Varje åtgärd är kopplad till ett eller flera av de nationella målen för friluftsliv.

Åtgärdsplan

Åtgärd	Ansvar	Samverkanspart	Nationellt mål
1. Remiss 7juni-12september 2022	KFN	Kommunens övriga nämnder, lokala och regionala organisationer inom friluftsliv	Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet (2)
2. Undersök hur närområdet vid kommunens förskoleverksamhet kan förbättras, med målet att alla förskolorna ska ha möjlighet att samlas i naturen. När insatser ska prioriteras, ska hänsyn tas till orter/skolor som idag delvis eller helt saknar natur i sin närhet.	Samhälle, Fritidsenheten	Bildning, verksamhetschef förskola och skola. Samhälle, strateg för utemiljöer	Tillgänglig natur för alla (1) Tillgång till natur för friluftsliv (4) Ett rikt friluftsliv i skolan (8)
3. Stärka aktivitetsutbudet för grundskolans friluftsliv. Genom att tillsammans med respektive skola, utifrån enkätsvaren, undersöka hur	Samhälle, Fritidsenheten	Bildning, sektorchef och rektorerna för förskola och skola	Tillgänglig natur för alla (1) Starkt engagemang och

aktivitetsutbudet för grundskolans friluftsliv kan förstärkas. Förvaltningen bör eftersträva samarbete med lokala och eller regionala organisationer.			samverkan för friluftslivet (2) Tillgång till natur för friluftsliv (4) Ett rikt friluftsliv i skolan (8)
4. Undersöka möjligheterna till att tillgängliggöra de kommunala Smultronställena så att alla kan ta del av naturen. Detta avser; Krutudden, Tallparken, Vällensbadet, Aspbo samt Gimobadet.	Samhälle, Fritidsenheten	Verksamhetsstöd, Fastighet: verksamhetschef och driftchef.	Tillgänglig natur för alla (1) Tillgång till natur för friluftsliv (4) Attraktiv tätortsnära natur (5) Friluftsliv för god folkhälsa (9)
5. Förstärka arbetet med kommunikation av friluftslivet genom att ta fram och implementera en kommunikationsplan. Planen ska inkludera kommunikation av allemansrätten och lagen om rökfria miljöer.	Samhälle, Fritidsenheten	Referensgrupp	Allemansrätten (3) Friluftsliv för god folkhälsa (9) God kunskap om friluftslivet (10)
6. Utveckla och stärk samverkan med lokala och regionala organisationer med syfte att stärka friluftslivet i Östhammars kommun.	Samhälle, Fritidsenheten	Lokala och regionala organisationer inom friluftsliv	Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet (2) Friluftsliv för god folkhälsa (9)
7. Analysera ytterligare behov av åtgärder, baserade på inventeringen av natur- och friluftsliv.	Samhälle, Fritidsenheten	Referensgrupp samt Bildning, Verksamhetsstöd och Omsorg	

Lästips

Östhammars kommuns antagna [hållbarhetslöften](#) och [Destinationsstrategi Roslagen 2030](#)

Läs mer om friluftsliv och Agenda 2030 på:

[Naturvårdsverket](#)

[Agenda 2030, Globala målen](#)